

MPHTI 15.81.21 <https://doi.org/10.51889/2020-4.1728-7847.32>

М. К. Ибраева¹

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Алматы қ., Қазақстан

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ БІРТҰТАС ДАМУДА ХАЛЫҚ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ ҚҰРАЛДАРЫН ПАЙДАЛАНУДЫҢ ЖОЛДАРЫ

Аннотация

Мақалада мектеп жасына дейінгі балалардың халық шығармашылығын зерттеуге негізделген әртүрлі тұжырымдамалар мен ұғымдар қарастырылады.

Автор халық шығармашылығы арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың дамуына ерекше назар аударған және оны мектеп жасына дейінгі балалардың тұтас дамуы үшін педагогикалық жағдай жасау үшін қажет деп санайтын ғалымдардың ғылыми еңбектерін талдады.

Халық шығармашылығын қолдана отырып, мектеп жасына дейінгі балалардың тұтас дамуының әртүрлі жолдары ұсынылды.

Түйінді сөздер: мектепке дейінгі жас, тұтас даму, халық шығармашылығы.

Ибраева М.К.¹

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая
г. Алматы, Казахстан

ПУТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СРЕДСТВ НАРОДНОГО ТВОРЧЕСТВА В ЦЕЛОСТНОМ РАЗВИТИИ ДОШКОЛЬНИКОВ

Аннотация

В статье рассматриваются различные концепции и понятия на основе изучения народного творчества детей дошкольного возраста.

Автор проанализировал научные работы учёных, которые особое внимание уделяли развитию детей дошкольного возраста посредством народного творчества и считавших это необходимым для создания педагогических условий для целостного развития детей дошкольного возраста.

Предложены различные пути целостного развития детей дошкольного возраста использованием народного творчества

Ключевые слова: дошкольный возраст, целостное развитие, народное творчество.

Ibrayeva M. K. ¹

¹KazNPU named after Abai
Almaty, Kazakhstan

WAYS OF USING FOLK ART IN THE HOLISTIC DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN

Abstract

The article considers a variety of concepts and concepts based on the study of folk art of preschool children.

The author analyzed the scientific works of some scientists who paid attention to the development of preschool children by means of folk art and considered it necessary to create pedagogical conditions for the healthy development of preschool children.

Various ways of integral development of preschool children by means of folk art are offered.

Keywords: preschool age, holistic development, folk art.

Кіріспе. Қоғам дамуының әр дәуірі білімге деген өзіндік көзқарасымен сипатталады. Бүгінгі таңда қоғам дағдарысы рухани дағдарысқа әкелген кезде, жеке адамның құндылықтары мен бағдарларының өзгеруі байқалғанда, жас ұрпақты ғасырлар бойы қалыптасқан психологиялық тұрақты нормалардың, байланыстардың, қатынастардың және педагогикалық құбылыстардың ерекше жүйесі ретінде халықтық педагогиканың тәжірибесіне сүйене тәрбиелеу мәселесі ерекше өзекті болып отыр. Дәстүрлі тәрбие мен оқытуда халықтық педагогиканың мүмкіндіктерін, оның баланың жеке басын қалыптастырудағы ерекше құралдарын белсенді пайдалану процесі арқылы оның жеке қасиеттерін тұтас дамытуды тиімді жүзеге асыруға болады, бұл оның әлеуметтік өзгерістер жағдайларына сәтті бейімделуін қамтамасыз етеді. Сол себепті бүгінгі күнде тәрбие мазмұнын зияткерлік, этикалық, дене тәрбиесімен қамтамасыз ете отырып, рухани мәдениет құндылықтарымен, көзқарастармен, адами құндылықтармен толықтырудың маңыздылығы да осы болып табылады [1, б.85]. Жаңартылған тәрбиенің моральдық-этикалық күші ұлттық дәстүрлер – гуманистік идеалдар принципі болып табылады.

Классикалық педагогикада балаларды тәрбиелеу мәселесінде халықтық мәдениет тәжірибесіне сүйенуге В.А.Сухомлинский ерекше көңіл бөлді. Ол: «Адамда жоғары идея қалыптасу үшін оған адами мәдениеттің әліппесін беру керек», - деп тұжырымдады [2, б.225].

Я.А.Коменский «Ана мектебі» және «Ұлы дидактика» еңбектерінде мектеп жасына дейінгі балалар тәрбиесінде ұлттық педагогика құралдарымен тәрбиелеу мәселесіне зор мән берді. Жер бетінде мыңдаған жылдар өмір сүре отырып, халық мәдени құндылықтың көзге көрінбейтін барлық дәнін сеуіп кеткен, тәрбиеде одан асқан пайдалы әрі қызықты ештеме жетпейтін бізге жеткен сол құндылықтарды: бесік жырларын, билерді, ертегілерді, ойындарды, халық мерекелерін, сәндік-қолданбалы қолөнер түрлерін қорғауға және сақтауға міндеттіміз.

Әдістері. Тәрбиенің қайнар көзі – бұл әлемді білуге деген үлкен мүмкіндіктер мен қажеттіліктердің ерекше жас кезеңі ретінде мектепке дейінгі балалық шақ кезеңі. Мектеп жасына дейінгі бала, әрине, жеке тұлға ретінде әлі жетілмеген, бірақ дәл осы кезеңде әлеуметтік тұлғаның тұрақты негіздерін қалыптастыру маңызды, өйткені мектеп жасына дейінгі бала ол жақсылық пен жамандықтың саналы таңдауында тұр.

В. Ф. Афанасьев, Г. И. Батурина, Н. Н. Беспалова, Е. Н. Водовозова, Г. Н. Волков, В.М.Григорьев, Р. И. Жуковская, А. В. Запорожец, А. Э. Измайлов, И. А. Ильин, О. Л. Лихачев, Е. И. Радина, Е. И. Тихеева, А. П. Усова, Е. А. Флерица, И. А. Шорохов, Д. Б. Эльконин,

Т. Я. Шпицалова, т.б. еңбектерінде баланы ерте жастан рухани-адамгершілікке тәрбиелеудің мектеп жасына дейінгі кезеңдегі мүмкіндіктері мен қажеттіліктері туралы айтылады.

Т. Я. Шпицалованың пікірінше, балалардың халықтық педагогикаға қатысын оның бір ғана түрімен таныстырумен шектеуге болмайды, бірлікте қарастыру керек. Ол балалар тек сурет салумен, мүсін жасаумен ғана айналыспау керек, олар барлығының органикалық бірлігін сезіне отырып, әрі билеу керек, әрі ән салу керек, әрі ойын барысында импровизация жасау керек, сол кезде оларға кәсіби және ұлттық өнерді не біріктіретіні түсінікті болатынын тұжырымдайды [3,б.21-22]. Өзіне дұрыс қарым-қатынас жасау мен өзін жан-жақты барынша мұқият зерделеуді талап ететін, балаларды толыққанды тәрбиелеу мен дамытуға септігін тигізетін баға жетпес сенімді халықтық педагогикалық тәжірибе көзі ғасырлар бойы қаланған (Г.Н.Волков, И.Ф.Свадковский, В.Н.Столетов, т.б.).

Тарихи дәлелденген халықтық тәрбиенің даналығы мен қолжетімділігі – бұл қазіргі тәрбие үдерісінің қажетті негізі, өйткені мұра рухани әлеуетті қолдаудың қуатты көзі ғана емес, технологияны, тәсілдерді және еңбек құралдарын дамыту үшін адам мен табиғаттың өз ара іс-қимылының тарихы бойынша әртүрлі ақпаратты тасушы [4, б.7].

Баланың ары қарай әлеуметтенуіне қажет бойында тұлғалық негізгі қасиеттер қалыптаса бастаған ерте жастан, тіпті мектепке дейінгі балалық кезден ұлттық мәдени құралдары арқылы тәрбиелеу маңызды. Ересектер өмірінде орын алатынның барлығы біздің балаларымыздың әлемінде көрініс табады, сондықтан барлық қолайсыз тарихи жағдайларға қарамастан, ерте балалық шақтан бастап балалардың рухани саулығының негізін қалыптастыру бүгінгі таңда өте маңызды. Ойыншықтар, ойындар, сәндік-қолданбалы шығармалар, өлеңдер арқылы бала өз халқының мәдениетін бойына сіңіру керек, осы арқылы басқа ұлттар мәдениетіне құрметпен қарауға үйренеді. Осы жағдайда ғана ұлттық құндылықтарды тасымалдаушы және таратушы ретінде тұлғаның әлеуметтік рөлі артады.

Мектепке дейінгі жасқа тоқталуымыздың өзіндік себебі болды, өйткені бұл – әлемді тануға және ерекше ақпаратты қабылдауға, тұлғалық мәдениет негіздерін игеруге дайын тұлғалық дамудың бірегей кезеңі. Мектепке дейінгі тәрбие концепциясын құрастырушы ғалымдар Л.А.Венгер, Л.С.Выготский, В.В.Давыдов, А.В.Запорожец, В.С.Мухина, А.В.Петровский, Д.Б.Эльконин, т. б. мектепке дейінгі жаста бала

жалпыадамзаттық рухани құндылықтардың негізі болып табылатын тұлғалық мәдениет негіздерін игеретінін дәлелдеген.

Г.Н.Волковтың пікірі бойынша, ұлттық мәдениеттің тәжірибелері мен идеялары мектепке дейінгі балалық шақта жемісті болады [5, б.10].

Нәтижелері. Біздің зерттеуіміз көрсеткендей, кіші мектеп жасындағы, оның ішінде мектепке дейінгі жастағы балалар, екіншіке орай, іс жүзінде халықтық педагогика және оның дәстүрлерімен таныс емес, халық мерекелері туралы түсініктері жоқ, ұлттық ойындарды білмейді, халық ертегілерімен үстіртін ғана таныс, туған өлкесінің тарихы туралы түсініктері мүлдем жоқ. Осылайша, жоғалған құндылықтарды қайтару – бүгінгі күннің ерекше өзекті міндеті.

Мектепке дейінгі тәрбие жүйесі қазіргі күнде өзінің әлеуметтік және мәдениет қызметін кеңейте отырып, тәрбие түрі мен мазмұнын жаңартудың шығармашылық кезеңін бастан кешіруде. Қазіргі жаңа қоғамның сұранысына сай балаларды тәрбиелеу мен оқытуды мектепке дейінгі жастан бастап құру мүмкіндігі пайда болды.

Мектепке дейінгі жастағы балалармен жұмыс жүргізудің алыс шетелдік тәжірибесінен мысал келтіре кетуді жөн көрдік. Педагогика ғылымы мен тәжірибесіндегі өзіндік ерекшеліктеріне қарамастан, Франция, АҚШ және басқа елдерде мектепке дейінгі жастағы балаларды мемлекеттік деңгейде жүйелі тәрбиелеуге байланысты, сондай-ақ балаларды мәдени-этникалық әртүрлілікпен таныстыруда проблемалар қатары кездеседі.

Көпұлтты мемлекет Францияда барлық мектепке дейінгі мекемелерге арналған бірыңғай негізгі талапқа құрылған мектепке дейінгі тәрбие бойынша Федералдық бағдарлама бар, онда мектепте оқу үшін қажетті еңбек іс-әрекеті дағдысы арқылы негізгі білік пен дағдыны дамытудың, бүлдіршіндерді ұлттық дәстүрге баулудың үйлесімі енгізілген. Туған өлкенің көрікті жерлерімен және тарихымен танысу мәселелеріне үлкен көңіл бөлінеді. Мысалы, көру арқылы есте сақтауын басшылыққа ала отырып балаларды үш-төрт жастан бастап музейлермен, көрмелермен таныстыра бастайды. Бұл жаста бала барлығын меңгере алмайды, алайда бақылауды, бағалауды, салыстыруды үйренеді. Бастауыш сыныпқа келген мектеп жасына дейінгі балалар мектепте оқу үшін қажет білім мен дағдыны ғана біліп қоймайды, сонымен бірге белгілі бір азаматтық ұстанымды да үйренеді. Сондай-ақ мектепке дейінгі тәрбие туралы заң мектеп жасына дейінгі жаста баласы бар барлық ата-аналарды мектепке дейінгі мекемелерге қатысуды міндеттейтінін (бұл арнайы бағдарламалар мен мекемелердегі даму мүмкіндігі шектеулі балаларға қатысты емес) айта кету маңызды. Мектепке дейінгі тәрбиені дамыту үшін сан алуан балалар мекемелері: бастауыш мектеп жанындағы мектепке дейінгі, мемлекеттік, қоғамдық, жеке меншік балалар бақшасы, шіркеу жанындағы балалар топтары, т.б. қажет. Францияда 90 % - дан астам мектеп жасына дейінгі балалар мектепке дейінгі мекемелермен қамтылған, олардың көпшілігі – мемлекеттік. [6]. Осылайша, балалар мен олардың ата-аналарын мектепке дайындау мәселесі шешілген.

АҚШ педагогикасында мектепке дейінгі тәрбие ең басты кезең болып табылады [6]. Мектепке дейінгі жастан бастап балаларды мәдени-этникалық көтүрлілікке тәрбиелеу айқын байқала бастайды.

Бұл мысалдар гуманистік, рухани-адамгершілік, эстетикалық, еңбек және отбасылық идеалдарды жеткізуші ретінде балалардың ұлттық құндылықты игеруі руханилықты қалыптастырудың негізгі құралы болып табылатынын көрсетеді. Тек халықтың ұлттық руханилығы әртүрлі ұлттарды, халықтарды, этникалық топтарды, аймақтарды біріктіретін, әрбір ұлттың жеке ұлттық сипаты мен әр халықтың ерекшелігін сипаттайтын феномен болып табылады.

Халықтық педагогика арқылы жалпыадамзаттық құндылықтар (табиғат, ойын, іс-әрекет, қарым-қатынас, дәстүр, өнер, т.б.) ұсынылады. Бұл құндылықтарды әртүрлі халықтар жасайды және әр халықтың ұлттық мәдениеті әлемдік мәдениеттің бөлінбес бөлшегі екенін ескеру керек.

Қазіргі жағдайда отбасы және мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде ұлттық мектепке дейінгі тәрбие мәселесінің теориясы мен әдістемесін құрастыру талабы туындап отыр.

Г.Н.Волков өзінің еңбектерінде халықтық педагогикалық құралдарын ерте жастан тәрбие үдерісінде міндетті түрде қолдануға көп көңіл бөлген. Оның пікірінше, ұрпақтар сабақтастығы өте маңызды болып табылады, ол бір-бірімен тығыз байланысы болған сайын, жастар мен аға буын өмірін тәрбиелеу үшін жақсара түседі. Ары қарай ол өз ойын балалар тәрбиесінде халық тәжірибесіне сүйену қажеттілігін: «Немерені бәрі жақсы көреді. Бұл тек жеңіл сүйіспеншіліктің жартылай түрі. Ал қиын түрі – ата-бабаға деген сүйіспеншілік», – деп атап көрсеткен [7, б.410]. Осылайша, Г.Н.Волковтың идеясын аға буын өкілдерінің тәжірибесіне құрмет көрсетпейінше, қазіргі жастар үшін маңызды болып табылатын даналық жоғалады, деген оймен жалғастырғым келеді.

Мектеп жасына дейінгі жастағы балалар тәрбиесі үшін ұлттық педагогиканың басты компоненті *фольклор* – *халық ауыз әдебиеті* тәрбиелік маңызды рөлге ие болып табылады. Бұл – адамның қоршаған әлемдегі сұлулық пен эстетикалық заңдылықты шығармашылықпен қайта түрлендіріп рухани меңгеру іс-әрекеті болып табылатын өнердің бірегей түрі.

Халық ауыз әдебиетіндегі көптеген жанрлар: ертегілер, мақалдар мен мәтелдер, тақпақтар мен өлеңдер, әзіл-қалжыңдар мен сықақтар, аңыздар мен өтірік өлеңдер, жұмбақтар мен санамақтар – бәрі тығыз бірліктегі ұлттық мәдениет ретінде әлемдік деңгейдегі халық талантының көрінісі, бұлар аса зор тәрбиелік ықпал етушілік маңызға ие. Фольклордың әрбір жанры баланың рухани және физикалық саулығына, оның жеке тұлғасының дамуына, балалар мен ересектер ортасында сан-салалы қарым-қатынасты орнықтыруға өзінше ықпал етеді [8, б.518].

Халықтың педагогиканың даналығында тәрбие формасының барынша нақты сараланғаны байқалады: мақал-мәтелдер – әлеуметтік-этиканы дамыту үшін; жұмбақтар – ақыл-ойды дамыту үшін; әндер – эстетикалық және патриоттық тәрбиені дамыту үшін; ертегілер – баланың мінез-құлқының белгілі жақтарын қалыптастыру үшін басты образ [9, б.60].

Ертегі асқан сүйіспеншілікпен қолданылады. Мектеп жасына дейінгі жастағы балаларды дамытудағы ертегінің бірегей рөлі туралы В.П.Аникин, Г.Н.Волков, А.В.Запорожец, И.А.Ильин және т.б. көп айтқан. Ертегімен бала өте ерте жастан бастап танысады. Бала өмірін ертегісіз елестету мүмкін емес. Әлем халықтары ертегілерінің мазмұны бай және тек балаға образды түрде ғана әсер етіп, оны байытып қоймай, тілдік құралдар (теңеулер, эпитеттер, синонимдер) арқылы балалар өз сөзінде қолданатын көркем сөзге қанықтырады және мектеп жасына дейінгі жастағы балалардың шығармашылығын, адамгершілік-этикалық қырларын дамытуға көмектеседі.

А.В.Запорожецтың пікірінше, ертегі «мектепке дейінгі оқытуда баланың ақыл-ой қызметінің, ересектердің шығармашылық қызметінің дамуы мүмкін болмайтын қиялдау қабілетін дамытуда маңызды рөл атқарады» [10, б.34].

Осылайша, ертегі мектеп жасына дейінгі жастағы балалар үшін адамның танымын «ашатын» заңдылық екені дәлелденген. Осы дәлелдер мектеп жасына дейінгі жастағы балалардың адамгершілік-этикалық тәрбиесінде ертегілердің зор мүмкіндігі бар екенін көрсетеді.

Мақалдар мен мәтелдер рухани және эстетикалық және адамгершілік зор әлеуетке ие. Оларда әлемге, табиғатқа, адамдардың қоршаған іс-әрекетке қатысы, құндылық бағдары орын алған. Мақал-мәтелдердің кейбір түрлері ертегілерден, өлеңдерден, мысалдардан, жұмбақтардан шыққан.

Халық мақалдары тек белгілі бір мінез-құлық ережесін ғана үйретпейді, адамгершілік құндылықтарды ғана уағыздамайды, сонымен бірге еңбексүйгіштікке, үнемшілдікке баулиды.

Балалардың қиялын дамытуда *жұмбақ* жасыру мен шешкізудің айтарлықтай әсері бар. *Жұмбақ* – тұрмыста, табиғатта, күнделікті өмірде адамды қоршап тұрған заттар мен құбылыстардың белгілерін барынша жинақтап, образды түрде ауыспалы мағынада сипаттаған халық ауыз әдебиетінің аз түрінің бірі. Олардың тәрбиелік міндеті мүлдем бөлек. Жұмбақтар – зеректікке арналған нақты тест. К.Д.Ушинскийдің анықтамасы бойынша, жұмбақтар баланың ойлау қабілетімен жұмыс істеуде ерекше орын алады және «баланың ақылына пайдалы жаттығу жеткізеді» [11, б.229].

Осылайша, жұмбақтар белгілі жағдайда тәрбиелік және оқу қызметін атқарады. Қазіргі күнде тәрбие ортасында жұмбақтардың басты рөл атқаруы кездейсоқтық емес, өйткені олар бейнелі ойлауды байытады, әлемді образды түрде көруге үйретеді, жан-жақты дамытады.

Сонымен ерте жастағы балаларды дамытудағы жұмбақтардың әсерін қорыта келе, олар ақыл-ой белсенділігіне көмектесетінін, балада әлемдегі заттар мен құбылыстарға танымдық қызығушылық қалыптастыратынын, сондай-ақ жұмбақтарда қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстар туралы кең ауқымды ақпарат болатынын атап өтеміз. Жұмбақ жасыру мен оны шешу мектеп жасына дейінгі жастағы балалардың көркем тілін дамытады, сөздердің көп мағыналылығы арқылы олардың сөздік қорын байытады, сөздің ауыспалы мағынасы туралы түсінік қалыптастырады. Жұмбақтар сонымен бірге сөздің дыбыстық және грамматикалық құрылымын меңгеруге көмектеседі.

Мектеп жасына дейінгі жастағы балаларды дамытуда арнайы кіші жастағы балаларға арналған сұлулық пен махаббаттан құрылған фольклор жанрлары: тақпақтар, әндер, жаңылтпаштар, санамақтар, үндеместер, халық әндері, т.б. маңызды рөл атқарады.

Тақпақтар – Тақпақтардан бала адамгершіліктің алғашқы сабағын, есептеп үйрену, өлшем элементтерін, т.б. игереді.

Әндер – физикалық жаттығулар арқылы орындалатын, кіші жастағы балалар үшін аса қажетті шығарма. Бұл әуенді, көңілді, балаға жағымды сөйлемдер. Оны баланы сипалап, еркелетіп отырып айтады (ұйқыдан ояңғаннан кейін).

Жаңылтпаштар – баланың тілін, зейіні мен есте сақтау қабілетін дамытуға көмектеседі («Шеше, кеше неше кесе сынды кеше»).

Бесік жыры – фольклор жанрының ең көне түрінің бірі, тек қазақ халқы емес әлем халықтарының ұлттық шығармаларының бағалы қазынасының бөлігін құрайды. Бұл шығарма баланы жұбатуға, әлдилеуге арналған. Бесік жыры еркелету мотивіне құрылған «Әлди-әлди, ақ бөпем, ақ бесікке жат, бөпем...». Бесік жыры баланы айналасындағы өмірмен, салт-дәстүрмен, халық тұрмысымен таныстыруда аса маңызды болып табылады.

Бесік жыры халықтың поэтикалық шығармасы ретінде негізгі ырғақты дұрыс ұйымдастыра білуге ықпал ететін фонематикалық қабылдауды қалыптастыруға аса зор мүмкіндік береді (айту барысында дауысты дыбыстарды бөліп айту, баяу ырғақ, т.б.). Олар балаға сөзді, сөз тіркесін, сөздің лексикалық жағын есте сақтай білуге мүмкіндік береді. Алайда мектепке дейінгі мекемелерде дамыту сабағында бесік жыры пайдаланылмайды, бірақ олар отбасылық тәрбиесінде аса маңызды болып табылады.

Отбасы мен мектепке дейінгі балалар арасындағы өзара әрекеттесудің заманауи тұжырымдамасының негізінде ата-аналар балаларды тәрбиелеуге жауапты, ал басқа да әлеуметтік мекемелер олардың тәрбие берудегі іс-әрекетін тікелей қолдап, бағыттап, толықтырып отырады. Білім беруді отбасынан қоғамға ауыстыратын ресми саясаттың уақыты өтіп кеткен. Отбасылық білім беру басымдықтарын мойындау отбасының және мектепке дейінгі білім берудің жаңа қатынастарын талап етеді. Бұл қатынастардың жаңалығы «ынтымақтастық» және «өзара әрекеттесу» ұғымымен анықталады. Ынтымақтастық – бұл «тең негізде» байланыс орнату, ешкімде нұсқау, бақылау және бағалау артықшылықтары болмайды. Өзара қарым-қатынас – бұл қоғамдық қабылдау мен қарым-қатынас арқылы жүзеге асырылатын бірлескен қызметті ұйымдастыру тәсілі. «Отбасы – мектепке дейінгі» контекстінде ең бастысы – мұғалім мен ата-аналардың баланы тәрбиелеудегі жеке мәселелерді шешу, қиындықтар мен қуаныштар, табыстар мен сәтсіздіктер арасындағы жеке қарым-қатынасы. Педагогикалық құбылыстар, оның ішінде балалар мен ата-аналардың бірлескен шығармашылық белсенділігін ұйымдастыру аса күрделі, әрі нәтижелі жұмыс болып табылады.

Ата-аналар мен балалар арасындағы педагогикалық өзара әрекеттесу жағдайында мектеп жасына дейінгі балаларды біртұтас дамытуда – ата-аналарды педагогикалық процеске тарту; ұйымдастырылған оқу қызметін ұйымдастыруда ата-аналар үшін ыңғайлы уақытта олардың қатысуын кеңейту; мұғалімдердің, ата-аналардың, балалардың өз шығармашылықтарын жүзеге асыру үшін жағдай жасау; ата-аналарға баланың тәрбиесі мен дамуы жағдайымен танысуға мүмкіндік беретін ақпараттық-педагогикалық материалдарды, балалар шығармашылығының көрмелерін қамтамасыз ету және дамыту керек.

Бірлескен шығармашылық іс-әрекет балалардың ересек адамдарға өздерінің қабілеттерін көрсете білуге мүмкіндік береді және ата-аналар балалық шақ әлеміне ену қуанышына ие болады, ата-аналар мен балалар бір-бірін мүлдем жаңа қырынан таниды. Мұндай өнімді қарым-қатынас нәтижесінде балалар өздерін-өздері жетілдіреді және жеке қасиеттер жинақталады.

Сонымен педагогикалық қызметтің негізгі бағыттарының ішінде мыналарды анықтадық:

- ✓ баланың дамуының, өзін-өзі жүзеге асыруының танымдық мотивациясын қалыптастыру;
- ✓ мінез-құлқының дамуы, кез-келген өмір жағдайында құрдастармен және ересектермен қарым-қатынас жасау мүмкіндігі;
- ✓ баланың табиғи психомоторлық қабілеттерін дамыту, оның дене қозғалыстарының еркіндігі мен мәнерлілігін дамыту;
- ✓ тыныс алу және сөйлеу аппаратының еркіндігі, артикуляцияны дұрыс меңгеру, айқын дикция, түрлі интонация, сөйлеу логикасы;
- ✓ эстетикалық сезімін дамыту;
- ✓ кез-келген жағдайға шығармашылық тұрғыда қарым-қатынас жасау қабілетін қалыптастыру;
- ✓ белсенділігі төмен балаларды үдеріске қатыстыру, оларға ұялшақтық пен ыңғайсыздықты жеңуге көмектесу.

Осы педагогикалық жұмыстың ең жақсы жетістіктерінің жемісі бізге мектеп жасына дейінгі балаларды біртұтас дамытуда халық шығармашылығы құралдарының алғышарттарын қалыптастыруға мүмкіндік берді.

Қорытынды. Зерттеулер тәжірибесін қорыға келе, мектеп жасына дейінгі балаларды халық шығармашылығына араластыру қоғамдық-тарихи тәжірибелерді меңгеру арқылы өтетінін, рухани және материалдық құндылықтар негізінде белсенді ақыл-ой, еңбек, шығармашылық және басқа да іс-әрекеттер меңгерілетінін атап өтуге болады.

Осылайша, материалдарды талдай келе, мектеп жасына дейінгі кезең – баланы әлемдік жалпыадамзаттық мәдени құндылықтарға араластыруға, оны әлеуметтендіруге, осылайша оның толық дамуына ықпал ететін ең қолайлы кезең деп тұжырымдауға болады.

Халықтық педагогиканың мектеп жасына дейінгі балалардың зиятын дамыту үшін аса зор әлеуетті мүмкіндіктері бар, өйткені өнерді, дәстүрді тану оны қабылдаудан, талдаудан, негізгі ерекшеліктерін сипаттаудан, салыстырудан, салғастырудан және қорытындылаудан құралады.

Мектеп жасына дейінгі балаларды халық шығармашылығымен таныстыру оларды әдемілікті түсінуге және құрметтеуге, әдеміліктің эталонын (сөздік, көркемдік, әуендік) меңгеруге, ертегіні тыңдау арқылы қайырымдылық пен зұлымдық туралы түсінік алуға; сәндік-қолданбалы өнер туындыларын көре отырып, ашық-жарқын бояулардың түрлерінен ләззат алуға, сондай әдемілікті жасауға құлшыныс тудыратын халық шеберлеріне және барлық халықтың құндылықтарына тұтастай құрметпен қарауға үйретеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ayarova T.T. *Razvitie sintaksisa rechi detej (na materiale kazahskogo yazyka): Avtofef. dis. ... k.p.n. – Alma-ata, 1988.*
2. Bajmyratova B. *Ovladenie rodnoj rech'yu det'mi-kazahami doshkol'nogo vozrasta: avtofef. diss. ... k.p.n. – Alma-Ata, 1970.*
3. Vygotskij L.S. *Myshlenie i rech'. Izd-vo «Poligrafkniga». M.: 1934. - 325 s.*
4. Gribova O.E. *Ontogeneticheskij princip v logopedii // Psiholingvistika i sovremennaya logopediya / Pod red. L.B.Halilovoj. – M.: Ekonomika, 1997.*
5. Puzankova E.N. *Razvitie yazykovej sposobnosti pri obuchenii russkomu yazyku v srednej shkole: avtofef. dis. ... kand. ped. nauk. M.: In-t obshchego i srednego obrazovaniya RAO, 1997.*
6. Slobin D. *Yazykoevoe razvitie rebenka. V kn.: D.Slobin, Dzh.Grın Psiholingvistika. –M., 1976, 350 s.*
7. Shahnarovich A.M. *Problemy formirovaniya yazykovej sposobnosti//Chelovecheskij faktor v yazyke: Yazyk i porozhdenie rechi. – M.: Nauka, 1991. – S. 185-220.*
8. Cejlin S.N. *Napravleniya i aspekty izucheniya detskoj rechi (Detskaya rech' kak predmet lingvisticheskogo issledovaniya. – SPb., 2004. - S. 275-278.*
9. Cejlin S.N. *Yazyk i rebenok: Lingvistika detskoj rechi: Ucheb. posobie – SPb., 2011. –240 s.*
10. Yur'eva N.M. *Rechevoj ontogenez v teorii i eksperimente: dissertaciya ... d-ra filol. nauk: 10.02.19. – Moskva, 2006. – 566 s.*
11. Sejsenova A.D. *Қазақ тилинде сөйлеу ontogenezin zertteu. – «Special'noe obrazovanie v Kazahstane», 2011, № 3. – 3-9 bb.*
12. Sejsenova A.D. *Қазақ тили балалардың сөйлеу тилинің ontogenezi. – «Special'noe obrazovanie v Kazahstane», 2012, № 2. – 32-37 bb.*
13. Sejsenova A.D. *Iz opyta issledovaniya ontogeneza rechi kazahskoyazychnyh detej. – Materialy mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii «Problemy ontolingvistiki – 2013», Sankt-Peterburg, RGPU im. A.I. Gercena, 26-29 iyunya 2013 goda. – S. 417-420.*
14. Sejsenova A.D. *zhәне басқалар. Қазақ тили балалардың сөйлеу ontogenezi. Mұғалимге арналған әdistemelik нұсқаулар. – Almaty: TP ҰҒПО, 2014. – 67 b.*
15. Sejsenova A.D. *Mektep zhasyna dejingi қазақ тили балалардың сөйлеу тилин damyту әdistemeleri. – «Special'noe obrazovanie v Kazahstane», 2014, № 3.*
16. Sejsenova A.D. *Razvitie grammaticheskoy storony rechi u kazahskoyazychnyh detej doshkol'nogo vozrasta. – Materialy mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii «Problemy ontolingvistiki – 2014», Sankt-Peterburg, RGPU im. A.I. Gercena, 3-5 marta 2014 goda.*
17. Sejsenova A.D. *Mektep zhasyna dejingi қазақ тили балалардың сөйлеу тилинің grammatikalық zhaғын damyту. – «Special'noe obrazovanie v Kazahstane», 2015 zh. № 1.*